

Dramatis personae

Julijus Cezaris / Gajus Julijus Cezaris: įstatymų žinovas
ir karo tribūnas

Julijaus Cezario šeima

Aurelija: Julijaus Cezario motina

Kornelija: Julijaus Cezario žmona

Kota (Aurelijus Kota): Julijaus Cezario dėdė
pagal motinos liniją

Julija Vyresnioji: Julijaus Cezario sesuo

Julija Jaunesnioji: Julijaus Cezario sesuo

Julijus Cezaris: tėvas

Markas Aurelijus Gnifas: Julijaus Cezario globėjas

Optimatų lyderiai ir senatoriai

Ciceronas (Markas Tulijus Ciceronas): įstatymų žinovas
ir senatorius

Krasas (Markas Licinijus Krasas): jaunas senatorius

Dolabela (Gnėjus Kornelijus Dolabela): senatorius ir
gubernatorius

Lukulas (Lucijus Licinijus Lukulas): prokvestorius Rytų
šalyse

Metelas (Kvintus Cecilijus Metelas Pijus): optimatų lyderis

Pompėjus (Gnėjus Pompėjus): teisėjas ir senatorius
Sula (Lucijus Kornelijus Sula): Romos diktatorius
Termas (Kvintas Minucijus Termas): Lesbo salos
propretorius (vietininkas)

Lyderiai ir senatoriai populiariai

Cina (Lucijus Kornelijus Cina): populiary lyderis, senatorius
ir konsulas, Kornelijos tėvas
Fimbrija (Gajus Flavijus Fimbrija): legatas
Flakas (Valerijus Flakas): konsulas
Glaukija (Gajus Servilijus Glaukija): plebėjų tribūnas ir
pretorius
Labienas (Titas Labienas): artimas Cezario draugas, karo
tribūnas
Marijus (Gajus Marijus): populiary lyderis, septyniskart
konsulas, Julijaus Cezario dėdė iš tėvo pusės
Saturninas (Lucijus Apulijus Saturninas): plebėjų tribūnas
Sertorijus (Kvintas Sertorijus): populiary lyderis, Gajaus
Marijaus patikėtinis
Rufas (Publijus Sulpicijus Rufas): plebėjų tribūnas

Makedonijos piliečiai

Aeropas: Mirtalės tėvas, kilmingasis
Arkelajus: kilmingas jaunuolis
Mirtalė: kilminga mergina, Aeropo dukte
Orestas: kilmingas senolis
Pėrdikas: kilmingas jaunuolis, Mirtalės sužadėtinis

Kariniai lyderiai Lesbo saloje

Anaksagoras: Mitilėnės satrapas
Pitakas: Mitilėnės vyriausiojo karo vado padėjęjas
Teofanas: Mitilėnės vietinės aristokratijos lyderis

Kiti personažai

Asilijus Glabrionas, Sulos žentas

Ania: Kornelijos motina

Gajus Volkacijus Tulas: centurionas

Klaudijus Marcelas: aukštas romėnų karininkas

Kornelijus Fagitas: romėnų centurionas

Emilija: Sulos podukra

Hortenzijus: įstatymų žinovas

Markas: romėnų inžinierius

Metrobėjus: aktorius

Mitridatas IV: Ponto karalius, nuožmus Romos priešas

Rytuose

Mucija: prieskonių ir kitų prekių pardavėjas Romoje

Sekstas: laivo kapitonas

Soreksas: aktorius

Graikų gydytojas

Valerija: Sulos žmona

Vetas: romėnų inžinierius

Teutobodas: teutonų karalius

Ir *praecones** – teismo pareigūnai, vergės, vergai, *atrienses*, legionieriai, romėnų karininkai, popiežiai, klepsidrų reguliuotojai, bevardžiai Romos piliečiai ir taip toliau.

* Svetimžodžiai ir terminai paaiškinti žodynėlyje knygos gale.

Principium *

Migdydama savo kūdikį, moteris kalbėjo:

– Visada prisimink šią savo kilmės, savo pradžios, Julijų *gens* ir savo tėvo šeimos pradžią. Aš, tavo motina, kilusi iš senos, Aurelijų *gens*, giminės, kurios vardas siejasi su saule, bet mano kraujas susimaišęs su krauju tavo tėvo, kurio *gens*, skirtingai nuo kitų giminių, sukaupusių pinigus piktnaudžiaujant valdžia ir smurtaujant, yra kilniausia ir ypatingiausia visoje Romoje: nutiko taip, kad deivė Venera pergulėjo su piemeniu Anchizu ir atsirado Enėjas. Paskui Enėjas turėjo bėgti iš padegtos Trojos. Iš miesto pabėgo su savo tėvu, žmona Kreuza ir sūnumi Askonijumi, kurį Romoje vadinome Julijumi. Tėvas Anchizas ir Enėjo žmona Kreuza žuvo ilgoje kelionėje iš tolimosios Azijos į Italiją. Čia Julijus, Enėjo sūnus, įkūrė Alba Longą. Po kelerių metų gražiąją princesę Rėją Silviją iš Alba Longos, tiesioginę Julijaus palikuonę, pakerėjo dievas Marsas, ir iš jų ryšio gimė Romulas ir Remas. Romulas įkūrė Romą, ir štai ji stovi iki šiol. Tavo šeima tiesiogiai giminiuojasi su Julu, iš kur ir kilęs Julijų *gens* pavadinimas. Šiame pasaulyje, laukiančiame tavo pirmųjų žingsnių, esama patricijų, daugiausia senatorių, kai kurie iš jų labai turtingi, susikrovę

* Pradžia (lot.).

didžiulius turtus pastaraisiais Romos augimo metais, todėl laiko save išrinktaisiais ir ypatingais, tarsi dievų pateptaisiais. Jie jaučiasi turį teisę į viską, o labiausiai – į piliečius, į Romos liaudį ir ypač į *socii*, mūsų sąjungininkus Italijoje. Tie nedori senatoriai save vadina *optimatais*, visų geriausiais, bet, sūneli, tik tavo šeima kilusi tiesiogiai iš Julo, Enėjo sūnaus, tik tavo gyslomis teka Veneros ir Marso kraujas. Ir tik tu esi ypatingas. Tik tu, mano mažyli. Tik tu. Meldžiu Venerą ir Marsą, kad jie tave saugotų ir vestų tiek taikos, tiek karo metu. Nes, mano sūnau, tau teks išverti karus. Tai tavo likimas. Duok Dieve, kad būtum toks stiprus kaip Marsas ir toks pat ryžtingas kaip Venera. Prisimink viena, mano sūnau: tu esi Roma.

Aurelija šią istoriją kelis kartus pakartojo vos kelių mėnesių sūnui į ausį, tarsi tai būtų malda, ir dar gerai nesuvokiančiam sūnui šie žodžiai įsirėžė į galvą ir lydėjo jį metų metus. Jie įsismelkė į jo sielą ir liko jo prisiminimuose tarsi iškalti akmenyje, gludindami jo, Julijaus Cezario, likimą.

*Prooemium**

Viduržemio jūros vakarinė pakrantė II ir I a. pr. Kr.

Roma augo be galo be krašto.

Žlugus Kartaginos imperijai, Roma tapo vyraujančia galybe, kontroliuojančia visą Viduržemio jūros vakarinę pakrantę. Ir ne tik – lemdama Ispanijos, Sicilijos, Sardinijos, įvairių Šiaurės Afrikos rajonų ir visos Italijos likimą, sunerimusi ėmė žvalgytis į šiaurę, iš vienos pusės – į piečiau esančią Galiją, iš kitos – į Rytus, Graikijos ir Makedonijos link.

Šis milžiniškas augimas turtino romėnų valstybės seifus, bet tokio turto ir tiekos žemių dalybos buvo ne lygiavinės: grupelė aristokratų šeimų, susibūrusių apie senatą, metų metus kaupė žemės sklypus, o didžiulė Romos gyventojų dauguma ir kaimyninių tautų valstiečiai beveik nebuvo kviečiami į tą neregėtą turto galios puotą: žemės likdavo kelių senatorių žemdirbių rankose, o su jomis – auksas, sidabras ir vergai taip pat galiausiai atsidurdavo tų pačių senatorių patricijų šeimose.

Tokia nelygybė įžiebė vidinį konfliktą: romėnų tautos asamblėja, vadovaujama aukščiausiųjų atstovų, taip pat plebėjų tribūnų, pasipriešino senatui, reikalaudama teisingo

* Išanga (lot.).

valdžios ir pinigų padalijimo. Atsirado drąsių žmonių, kurie pareikalavo teisingumo ir iš naujo paskirstyti žemes. Vienas jų buvo Tiberijus Sempronijus Grakchas, Kornelijos sūnus ir Scipiono Afrikiečio giminaitis, išrinktas plebėjų tribūnu. 133 m. pr. Kr. jis pasiūlė žemės perdalijimo įstatymą, bet senatas pasiuntė dešimtis samdomų žudikų į pasalą Kapitolijaus aikštėje, ir jie viduryje baltos dienos tribūną uždaužė kūjais. Jo kūnas buvo įmestas į Tiberį ir niekada nebuvo palaidotas kape. Jo brolis Gajus Sempronijus, taip pat plebėjų išrinktas tribūnu, vėl pamėgino įgyvendinti reformas, kurias Tiberijus buvo pateikęs prieš dvylika metų: kaip tik tuo metu senatas pirmą kartą paskelbė *senatus consultum ultimum* dekretą, kuriuo senatoriai abiem lyderiams, Romos konsulams, suteikė teisę sulaikyti ir nubausti mirtimi Gajų Grakchą ir bet kurį kitą plebėjų tribūną, kuris pasiūlytų panašias žemės padalijimo reformas. 121 m. pr. Kr., apsuptas konsulų vadovaujамų samdomų žudikų, Gajus Grakchas paprašė vergo jį nužudyti, kad nepatektų gyvas į savo priešų rankas.

Reformų iniciatoriai susitelkė į vadinamųjų populiarių partiją, ginančią anksti nužudytų Grakchų pasiūlymus, o konservatyvesni senatoriai sudarė vadinamąją optimatų, tai yra „geriausiųjų“, partiją, mat jautėsi viršesni už kitus. Roma oficialiai buvo padalyta į dvi nesutaikomas grupuotes. Prie šių grupuočių prisidėjo trečioji, nepritarianti abiem grupuotėms, vadinamieji *socii*: tai buvo prie Romos prisijungę Italijos miestų gyventojai, kurie matė, kaip jų ateitį lems jų interesų nepaisančių senatorių arba romėnų piliečių priimami sprendimai. Ši, trečioji, grupė ėmė reikalauti romėnų pilietybės, taip pat ir balsavimo teisės, kad galėtų priimti savo gyvenimui svarbius sprendimus.

Po metų Romos asamblėja ketino išrinkti naujus plebėjų tribūnus, kad šie dar sykį bandytų įgyvendinti prieš kelerius

metus Grakchų pradėtas reformas. Tik visus juos sunaikins senatorių pasamdyti žudikai. Roma buvo padalyta į tris gruputes: populiarių, optimatų ir *socii*. Bet vieną dieną pasirodė jaunas romėnas, pagal kilmę patricijus, įsiklausantis į populiarių ir *socii* reikalavimus, ir tada pastebėta, kad arenoje veikia ketvirta grupė, į kurią iki šiol niekas neatkreipė dėmesio. Tai buvo provincialai, gyventojai naujų provincijų, kurias Roma prisijungdavo nuo Ispanijos iki Graikijos ir Makedonijos, nuo Alpių iki Afrikos.

Šis jaunuolis manė, kad viskas turėtų pasikeisti kartą ir visiems laikams, bet jam buvo vos dvidešimt treji metai ir jis buvo vienas. Iš tikrųjų tik nedaugelis žmonių atkreipė į jį dėmesį iki 77 m. pr. Kr., kai šis vyras, nors ir jaunas, sutiko dalyvauti teisme kaip viešasis kaltintojas.

Kaltinamasis dėl *corruptio*, kurią vykdė būdamas Makedonijos gubernatoriumi Makedonijos provincijoje, buvo visagalis *optimas senator* Gnėjas Kornelijus Dolabela, optimatų lyderio Lucijaus Kornelijaus Sulos dešinioji ranka.

Teismas, sudarytas iš kitų senatorių, vadovaudamasis Sulos įstatymais, panaikinusiais teisingumo nepriklausomumą nuo senato, buvo linkęs atleisti nuo bausmės Dolabelą, kuris, beje, buvo pasisamdęs du geriausius to meto įstatymų žinovus Hortenzijų ir Aurelijų Kotą. Todėl niekas nesutiko būti kaltintoju jau iš anksto pralaimėtoje byloje. Tokiomis aplinkybėmis imtis kaltinimo galėjo tik beprotis arba svajotojas.

Dolabela iškart pratrūko juoktis, kai pagaliau buvo pranešta, kas būsiąs kaltintojas, ir toliau šventė šventes ir kėlė puotas atsipalaidavęs, pasitikėdamas savimi ir laukdamas teismo, kurį žinojo jau laimėjęs.

Jauno ir nepatyrusio kaltintojo vardas buvo Gajus Julijus Cezaris.

TEISMAS I

PETITIO

Esant *petitio* Romoje laisvas žmogus prašo įstatymų žinovo sutikti būti byloje jo gynėju arba viešuoju kaltintoju. Jei jis nėra romėnas, privalo rasti Romos pilietį, sutinkantį jam atstovauti, ypač tuo atveju, jei ketina pareikšti kaltinimus Romos pilietybę turinčiam žmogui.

I

Cezario sprendimas

**Julijų giminės *domus*, Suburos kvartalas, Roma
77 m. pr. Kr.**

– Visi, kurie pabandė, negyvi. Tiesus kelias į pragaištį. Tu neprivalai, negali sutikti su tuo, ką jie tau siūlo. Tai savižudybė. – Titas Labienas kalbėjo karštai, užsidegęs kaip draugas, bandantis perkalbėti žmogų, kad šis nepadarytų didžiausios savo gyvenimo klaidos. – Klausyk, Gajau, pasaulio neįmanoma pakeisti, o ši byla būtent tokia. Ar tau priminti visus tuos, kurie pamėgino ką nors keisti ir susidūrė su senatoriais? Jie visada įsakinėjo ir taip elgsis toliau. Nėra jokio kito pasirinkimo, jokios permainų galimybės. Kalbu apie tai, kad mes vėliau galime prisijungti prie tų, kurie valdo, arba pasitraukti jiems iš kelio, bet niekada – ar mane girdi, Gajau? – niekada nesipriešinti senatoriams optimatams. Pasipriešinimas – mirtis. Ir tu tai žinai.

Cezaris atidžiai klausėsi vaikystės draugo. Žinojo, kad jis kalba garbingai. Kurį laiką tylėjo.

Kornelija, jauna devyniolikametė Cezario žmona, stovėjo *domus* prieangio viduryje. Iš tikrųjų Cezaris tik retkarčiais atsisukdavo į ją, pasverdamas kiekvieną Labieno patarimo

žodį ir sykiu mąstydamas apie tai, kokią atsakymą duoti makedonams, kurie buvo atėję prašyti pagalbos.

Cezario tylėjimas Labienui kėlė nerimą. Jis ėmė būgštauti, kad jo žodžių tikriausiai nepakako draugui įtikinti. Todėl matydamas, kaip jis sukiojasi apie Korneliją – žmona Cezariui buvo tarsi svarbiausias visa ko simbolis, – Labienas griebėsi šios meilės, kurią Cezaris atvirai rodė jai ir apie kurią visi žinojo, ir kreipėsi į ją:

– Kornelija, tu myli savo vyrą, todėl Heraklio vardu prašau: pasakyk jam, kad dėl tavęs, dėl savo motinos, dėl jos šeimos atsisakai šios beprotybės. Dolabela neliečiamas. Gajus karštai trokšta pasipriešinti Sulai, bet jei teisme susidurs akis į akį su jo dešiniąja ranka, tavo vyrui galas. Visų dievų vardu prašau – pasakyk ką nors!

Kornelija klausėsi Labieno mirkčiodama.

Tą akimirką pasigirdo verksmas. Atriume, lydima vergės, pasirodė mažoji Julija, vos penkerių metų Cezario ir Kornelijos dukrelė.

– Atleiskit man, šeimininke, – atsiprašinėjo vergė. – Ji labai greita.

– Mama, mama... – mergytė šaukdama įsikibo į motinos kelius.

Mažosios Julijos įsiveržimas sutrukdė motinai atsakyti Labienui.

– Greitai grįšiu, – atsiprašė Kornelija imdama dukterį už rankos ir išsivedama iš kambario.

Cezaris nutaisė rimtą veidą žiūrėdamas į žmoną ir linktelėjo.

– Tėti, – eidama pro jį pasakė mergytė.

Gajus Cezaris jai nusišypsojo.

Kornelija timpltelėjo ją ir kartu su verge dingo kitame atriumo gale.

Labienas liko vienas ir pamėgino įtikinti draugą atsisakyti mirtinos it nuodai užduoties, bet šis neketino pasiduoti. Tad ir toliau jį įkalbinėjo, nors Makedonijos provincijos atstovai, kurie norėjo pasamdyti jaunąjį Julijų kaip advokatą, taip pat nė nemanė nusileisti. Jų vardai buvo Pėrdikas, Arkelajus ir Aeropas. Girdėdami tokius Labieno žodžius, jie jautėsi nesmagiai, bet nedrįso nutraukti dviejų Romos piliečių ginčo.

– Gerai paklausk manęs, Gajau, – nepaisydamas makedonų žvilgsnių kalbėjo Labienas. – Jei sutiksi, tai, pirma, jie tau surengs pjautytes teisme, paskui nužudys kokioje nors tamsioje gatvėje arba viduryje dienos forume. Tai būtų ne pirmas kartas. Po tavo dėdės Marijaus mirties ir absoliučios Sulos pergalės senatoriai optimatai kaskart elgiasi vis įžūliau. Ir jaučiasi stipresni kaip niekada. Bet atidžiai paklausk, ką tau sakau: net jei įvyktų netikėta atomazga ir teismas priimtų sprendimą tavo naudai, tau tektų akis į akį susitikti su Kota, savo dėde, tavo motinos broliu, kurį Dolabela jau pasisamdė gynėju. Ar nori šito? Versti savo motiną apsispręsti, ką pasirinkti, – savo tikrąjį brolių ar sūnų?

Sulig šiais žodžiais Cezaris kilstelėjo rankas, tarsi prašydamas draugą nutilti, nuleido akis ir įsistebeilijo į suskeldėjusią savo giminės *domus* grindų mozaiką. Ji atitiko patricijų klasės lygį, bet pastaruoju metu neužteko pinigų, ypač po to, kai žuvo kitas jo dėdė, didysis Gajus Marijus. Sula atėmė daugybę išteklių iš Julijų giminės dėl to, kad ji buvo Romos liaudies partijos šalininkė ir įkvėpėja. Pinigų stigo net sutaisyti tai prakeiktai suskilusiai mozaikai. Bet jaunasis Cezaris dėl to nekvaršino galvos.

– Tai raktas, – pagaliau pasakė.

Tą akimirką pasirodė Kornelija ir tyliai, beveik nepastebimai atsisėdo šalia savo vyro atriumo viduryje. Mergytę vėl prižiūrėjo vergės. Julija buvo apsiašarojusi, jautėsi blogai, bet,

regis, pamažu pradėjo atsigauti. Kornelija žinojo, kad mažylę taip pat slegia namuose tyvranti įtampa, ir tai jai kėlė nerimą. Žmonės kalba, kad vaikai nujaučia artėjančią nelaimę. Ar tikrai? Cezario žmonos mintis pertraukė ramus ir tvirtas su-tuoktinio balsas:

– Ar Julijai viskas gerai?

– Taip. Jau nekarščiuoja. Dėl jos nesirūpink, – greitai ir aiš-
kiai atsakė Kornelija. Kaip visada stengdamasi jį palaikyti. Ne
metas trukdyti jį be jokio reikalo – dabar jis turi svarbesnių
reikalų nei dukrelės užgaidos.

– Koks raktas? – Labienas vėl grįžo prie nutrūkusio pokal-
bio; jis buvo pasakęs tiek dalykų, bandydamas atkalbėti savo
draugą nuo vėlimosi į tą bylą prieš Dolabelą, tad dabar nė
nesuvokė, ką turėjo galvoje Cezaris sakydamas tuos žodžius.

– Mano motina, – atsakė Julijus, ištardamas šį vardą gar-
siai, tarsi su kiekviena raide pabrėždamas tą didžiulę įtaką,
kurią motina turėjo jo sprendimams. – Aurelija. Kas jai atro-
dytų geriau: ar kad tapčiau kaltintoju teisme, kuriame mano
dėdė dalyvauja kaip gynėjas ir – kaip teisingai sakai – šeimoje
sukelia konfliktą, arba, atvirkščiai, nesutikčiau ir nesikiščiau į
bylą, nors mano gyslose verda kraujas? Dolabela buvo vienas
iš šlykščiausių Sulos sąjungininkų. Net jeigu tiesa tik dalis to,
apie ką kalba žmonės, – pridūrė rodydama į makedonus, – jis
įvykdė šlykščius nusikaltimus, kurie atrodo dar šlykštesni to-
dėl, kad jis kaip senatorius rodytų pavyzdį kitiems, nusikal-
timus, už kuriuos, šiaip ar taip, turėtų brangiai sumokėti. Juk
galų gale Dolabela vienas iš mūsų priešų. Ar turiu leisti jam
pabėgti dabar, kai galiu atiduoti jį viešajam teismui po tokios
žalos, kurią mums padarė pritardamas grobimams ir naudo-
damasis turtais, kuriuos iš mūsų atėmė Sula?

– Tu nepakankamai stiprus pasipriešinti savo dėdei Kotai
ir Hortenzijui, kurie turi didžiulę patirtį kaip gynėjai advo-

katai; neabejoju, jog jie bus papirkti ir patepti, – pasitelkęs sveiką protą paprieštaravo Labienas.

Teisėjų papirkinėjimas buvo įprastas Romoje, kai kaltinamasis būdavo galingas ir turtingas senatorius. Juoba kad Sulai įvykdžius teismų reformą, turčiai, kurie iškeldavo bylą senatoriams, tuos senatorius ir išugdydavo. Dolabela buvo konsulas, pelnęs triumfatoriaus titulą už tai, kad sutriuškino traktus, diktatoriaus Sulos draudimų šešėlyje sukaupė didžiulius turtus ir, kaip kalbėjo ten dalyvaujantys makedonų atstovai, dar labiau padidino savo lobius, rinkdamas iš turtingos provincijos gyventojų duoklę ir bylinėdamasis Romos teismuose. Dolabela buvo per daug turtingas senatorius, kad kiti *patries conscripti* išdrįstų jį nuteisti. Nesvarbu, kiek nusikaltimų būtų padaręs. Niekam nerūpėjo, kad, be pinigų grobstymo, buvo įvykdęs ir kitų nusikaltimų.

– Kornelija, dėl visų dievų, dėl visko, ką tu labiausiai myli, neleisk savo vyrui padaryti šios kvailystės, – žiūrėdamas į Korneliją vėl paprašė Labienas.

Įsiviešpatavo tylą.

Dabar į atriumą niekas neatėjo ir niekas nesutrukdė jai aiškiai pasisakyti ginčijamu klausimu. Labienas žinojo, kad, nepaisant jauno amžiaus, Cezariui Kornelijos nuomonė labai svarbi.

Ji nuleido akis ir ėmė apžiūrinėti randą ant Labieno kairės blauzdos – tai buvo žaizda, amžinai sujungusi jį su jos vyru. Dėl jos jis buvo prisiekęs jam amžiną ištikimybę. Kornelija niekada nemėgo prieštarauti Labienui, bet jos vyro nuomonė ir tai, ką galų gale jis pagalvos, jai visada buvo svarbiausia.

– Tai, ką nuspręs mano vyras... – pradėjo ji, – tai, ką nuspręs mano vyras, visada bus teisinga. Visada jį palaikysiu. Kaip visada, – ji pažvelgė jam į akis, – kaip jis visada palaikė mane.

Abu vyrai žinojo, kad Kornelija turi omenyje netolimą praeitį, kai Cezario meilė jai susidūrė su negailestingu išbandymu, kai jis įrodė, iš kokio molio yra nulipdytas.

– Spręsk tu, – pakartojo ji ir nudūrė akis į grindis. Daugiau nenorėjo kištis į pokalbį.

Cezaris padėkojo Kornelijai, kad ji dar labiau visko neapsunkino. Jis mylėjo ją taip, kad ji būtų galėjusi palenkti jį į vieną ar kitą pusę. Jos nešališkumas suteikė jam veiksmų laisvę. Buvo aišku, kad po to, ką jam teko patirti su Sula, jai neberekėjo daugiau jo meilės įrodymų.

Kita vertus, tai, ką kalbėjo draugas, buvo logiška: sutikti su makedonų pasiūlymu reišktė savižudybę, be to, vedė į šeimos konfliktą. Jis atsiduso.

– Pakvieskim tavo motiną, – pasiūlė Labienas, supratęs, kad Cezaris galų gale ima abejoti.

– Ne! – tvirtai atsakė jis.

Labienas sustojo.

– Tikrai žinau, kad mano motina norėtų, jog sprendimą priimčiau vienas, – paaikšino Cezaris. – Būtent tai, ką dabar pasakė ir Kornelija. Motina... visada laikė mane nepriklausomu, nors gerbiu ją ir vertinu jos patarimus. Jau kuris laikas ji nori, kad sprendimus priimčiau pats, – šiuo atveju taip ir padarysiu.

Labienas papurtė galvą. Nors gerai žinojo visų šeimos narių įpročius ir būdą, širdyje nujautė – jeigu būtų pakviesta šią akimirką, Aurelija pasakytų tą patį, ką tvirtino ir Kornelija: nuspręsti turi pats Cezaris. Tarsi ši šeimos matrona būtų norėjusi taip užgrūdinti savo jauną sūnų, gimusį būti vadu, kurio niekas niekada nesustabdytų. Ir tarsi jaunoji žmona būtų priėmusi šį bruožą kaip prigimtinių ir neatsiejamą nuo jos vyro asmenybės. Vis dėlto Labienui atrodė, jog ši istorija gali baigtis tik katastrofa...

Julijus Cezaris pažiūrėjo į makedonus.

– Kodėl aš?

Rytų provincijos atstovai susižvalgė, paskui Aeropas, vyriausias iš visų, nusprendė atsakyti:

– Mes žinome, kad jaunasis Julijus Cezaris pasipriešino baisiajam diktatoriui Sulai tuo metu, kai daugelis susitaikė su jo savivale, taip pat Dolabelai, kurią kaltiname pavogus iš mūsų tėvynainių pinigų ir dėl kitų dar šlykštesnių mus žeminančių skriaudų... – Jis nutilo, nes turėjo nuryti seiles, kad vėl nepradėtų bėdoti apie dalykus, kurie labai asmeniškai palietė jo dukrą Mirtalę. – Įžeidimai... apie juos jau pasakojom. Kaip sakiau, Dolabela buvo pavojingojo Sulos draugas. Mums buvo paaiškinta, jog jis kartais būdavo jo dešinioji ranka kare arba kai imdavosi represijų prieš savo priešininkus Romoje. Tik tas, kuris nebijojo Sulos praeityje, gali pasipriešinti Dolabelai ir jo pinigams, pasipriešinti dabar rezgamoms jo žabangoms ir žiaurybėms. Todėl atėjom prašyti jaunojo Julijaus Cezario, kad jis, o ne kas kitas, sutiktų būti mūsų kaltintoju. Pagal Romos įstatymus, tik Romos pilietis gali patraukti teisman kitą Romos pilietį. Nemanau, kad rasime daug kitų Romos piliečių, kurie rizikuotų susigrumti akis į akį su tokiu žmogumi, kaip buvęs gubernatorius ir buvęs konsulas Gnėjus Kornelijus Dolabela, kuris...

Tą akimirką Labienas pertraukė makedonų emisarą:

– Gajau, aš sutinku, jog šis vyras dėl kai kurių dalykų teisus, bet tik dėl baisių dalykų: Dolabela iš tikrųjų žiaurus, pavojingas, turi daug pinigų ir nedvejojamas juos panaudos teisėjams papirkti ar sumokės samdomiems žudikams, o šie susidoros su tavim, jeigu bylos nagrinėjimas pakryps jam bloga linkme. Taip, tu susidūrei su Sula ir vos nepraradai gyvybės. Tada su tavim buvo deivė Fortūna, bet nemanau, kad reikėtų peržengti ribas ir laukti, kad ši kartą pagelbėtų dievai.

Žinau, kad tiki, jog tave globoja Venera ir Marsas, bet prašau tavęs – dar sykį nebandyk jų kantrybės.

Gajus Julijus Cezaris kelis kartus giliai įkvėpė oro, žiūrėdamas tai į savo draugą Labieną, tai į makedonų pasiuntinius.

Staiga sulaikė kvėpavimą.

Nuleido akis.

Įsisprendė rankomis į šonus.

Žiūrėdamas į žemę, dar kartą linktelėjo ir pasakė:

– Aš sutinku jums atstovauti. Šiame teisme būsiu kaltintojas.

Labienas papurtė galvą.

Kornelija užsimerkė ir tyliai pasimeldė, kad dievai iš tikrųjų apsaugotų jos vyrą.

Atsikeldami makedonai nusilenkė, mandagiai atsisveikino, nepamiršo padėti ant stalo, stovinčio *domus* atriume, sunkaus maišo su monetomis, tarsi tai būtų pirmas užmokestis už kaltintojo ir įstatymų žinovo paslaugas, ir išėjo palikdami abu draugus ir jaunąją žmoną. Ne, makedonams nebuvo jokio reikalo skubėti, bet jie baiminosi, kad Julijus Cezaris persigalvos, atsiims ką tik išstartus žodžius ir atsisakys dalyvauti teisme. Jie norėjo kuo greičiau išeiti iš namų su šio Romos piliečio pasižadėjimu palaikyti kaltinimą prieš visagalį Dolabelą. Buvo tvirtai įsitikinę, kaip ir visi didžiajame Tiberio mieste, jog bylą pralaimės, tačiau bent bus duotas akstinas keršyti. Jei ir tai nesuveiks, jie buvo sugalvoję kitą planą: jiems buvo aišku, kad už tai, ką jiems padarė, Dolabela turi mirti. Tik jie nežinojo vieno dalyko – kiek buvęs konsulas jų pasiims atei-tyje: gal visus, įskaitant ir naująjį advokatą, sutikusį pradėti teismo procesą. Jiems neberūpėjo. Makedonai ėjo mirti. Dėl naivumo jie gerai neįvertino neregėtos savo priešo jėgos.

Suburo centre, Julijų giminės *domu* atriume, Labienas dū savo, apimtas didžiausios nevilties. Julijus Cezaris vėl pažiū-

rėjo į grindis. Nors sprendimas buvo priimtas, jis nesiliovė svarstęs, kaip reaguos motina. Tai buvo vienintelis klausimas, kuris tą akimirką jam nedavė ramybės. Jis mąstė apie tai, ką vieną kartą, kai jis buvo visai mažas, jam papasakojo motina. Ar toji istorija nepasikartos dabar, kai vyksta amžinas galybėjimasis tarp optimatų ir populiarių? Ar jo laukia toks pat likimas kaip kitų?

Tada jis pajuto švelniai jo petį apkabinusios žmonos rankas. Cezaris užsimerkė ir leidosi apkabinamas.

To jam išties reikėjo.